

МІСЦЕ І РОЛЬ ОПЕРАЦІЙНОЇ ДІЯЛЬНОСТІ В СИСТЕМІ ПІДПРИЄМНИЦТВА

Досліджено проблемні питання щодо трактування таких понять як "господарська діяльність", "підприємницька діяльність" та "операційна діяльність" в науковій літературі та законодавстві, а також акцентується увага на структуруванні операційної діяльності суб'єкта господарювання на окремі складові та визначення їх сукупного впливу на ефективність господарювання

Постановка проблеми. Сучасний стан прогресуючої фінансової кризи зумовлює потребу у формуванні як практичної так і теоретичної бази інформації, яка слугує основою для подальших ґрунтовних аналітичних досліджень.

Досліджуючи функціонування сучасних промислових підприємств доцільно зупинитися саме на процесі створення матеріальних і нематеріальних благ (виробнича діяльність), а також на деяких розбіжностях у законодавчих актах та інших джерелах щодо трактування цього поняття.

Стан вивчення проблеми. У вітчизняній науковій літературі питання, пов'язані з дослідженням операційної діяльності промислових підприємств знайшли відображення в чисельних працях Кузьміна О.Є., Сизоненко В.О., Старцева О.В., Ткачової С.С., Щербини В.С. та інших.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Значний внесок у дослідженні теорії підприємництва та її ключових елементів (операційна діяльність) здійснили вітчизняні та зарубіжні вчені-економісти, але при цьому, як правило, поза увагою залишається трактування основних функціональних компонентів – інноваційна складова, стратегічне планування діяльності та галузеві особливості функціонування суб'єктів господарювання.

Мета статті полягає у конкретизації і з'ясуванні змісту таких понять як "господарська діяльність", "виробнича діяльність" та "операційна діяльність" та визначенні їх ролі в структурі підприємництва.

Викладення основного матеріалу дослідження. Розвиток економіки та системи суспільних відносин потребує створення умов для подальших теоретичних досліджень щодо такого поняття як "операційна діяльність". При цьому варто відзначити той факт, що така потреба зумовлена відсутністю значної кількості наукових розробок та досліджень в цьому напрямку, а, отже існує необхідність в подальшому уточненні сутності цієї економічної категорії.

Визначення поняття "операційна діяльність" доцільно проводити в контексті з'ясування сутності таких термінів як "діяльність", "господарська діяльність", "підприємницька діяльність", "виробнича діяльність", оскільки вони в повній мірі розкривають змістовий аспект усіх сторін операційної діяльності.

На думку [11] діяльність у філософському розумінні означає специфічну форму суспільно-історичного життя людей, яка полягає у цілеспрямованому перетворенні ними оточуючої дійсності. Категорія діяльності має фундаментальне значення для широкого кола наукових спрямувань, оскільки дозволяє зрозуміти події суспільного життя у їх функціональній ролі та генезисі.

Виконання будь-якої діяльності не можливе без її інформаційного забезпечення, інформаційної основи. Інформаційною основою діяльності є сукупність інформації, що характеризує предметні та суб'єктивні умови діяльності.

Розглядаючи процес діяльності як активну взаємодію суб'єкта із зовнішнім середовищем, під час якого суб'єкт задовольняє будь-які свої потреби, можна зробити висновок про те, що саме в цьому аспекті розкривається функціональна складова операційної діяльності, тобто такий рух (взаємодію) можна ототожнювати з процесом перетворення капіталу підприємства в процесі діяльності на безпосередні результати такого функціонування – прибутки або збитки.

Такий підхід щодо розуміння поняття діяльності дозволяє пояснювати явища та факти індивідуального та соціального життя, передбачувати майбутні зміни, розробляти проекти раціонального управління виробничими та суспільними процесами [11].

Важливим питанням при розумінні операційної діяльності є дослідження господарської діяльності, яка є по суті відображенням постійної взаємодії суб'єкта господарювання з факторами виробництва в процесі їх розвитку та перетворення.

Слід зазначити, що поняття "господарська діяльність" трактується як чинним законодавством так і вченими-економістами по різному, оскільки кожне визначення такої діяльності передбачає різну мету процесу господарювання (табл. 1).

Таблиця 1. Визначення "господарської діяльності" в українському законодавстві

Джерело	Визначення
Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року N 436-IV	Під господарською діяльністю у цьому Кодексі розуміється діяльність суб'єктів господарювання у сфері суспільного виробництва, спрямована на виготовлення та реалізацію продукції, виконання робіт чи надання послуг вартісного характеру, що мають цінову визначеність.
Закон України "Про зовнішньоекономічну діяльність" від 16 квітня 1991 року N 959-XII	Господарська діяльність – будь-яка діяльність, в тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом і обміном матеріальних та нематеріальних благ, що виступають у формі товару.
Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 28 грудня 1994 року N 334/94-ВР	Господарська діяльність – будь-яка діяльність особи, направлена на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, у разі коли безпосередня участь такої особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою.
Закон України "Про ліцензування певних видів господарської діяльності" від 1 червня 2000 року N 1775-III	Господарська діяльність – будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, юридичних осіб, а також фізичних осіб – суб'єктів підприємницької діяльності, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлею, наданням послуг, виконанням робіт.
Наказ ДПАУ Про затвердження Порядку визначення структури ознаки неприбуткових установ (організацій) (п.2.) N 355 від 03.07.2000	Господарською діяльністю вважається будь-яка діяльність особи, направлена на отримання доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, у разі коли безпосередня участь такої особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та суттєвою.
Антимонопольний комітет України Методика визначення відносин контролю (розд.2) 24.12.2002 N 397-р	Господарська діяльність – діяльність юридичних осіб, у тому числі органів державної влади, органів місцевого самоврядування, органів адміністративно-господарського управління та контролю та/або фізичних осіб з виробництва, реалізації, придбання товарів, а також здійснення ними контролю над іншою юридичною чи фізичною особою. Господарською діяльністю не вважається діяльність фізичної особи з придбання товарів народного споживання для кінцевого споживання.

В Законі України "Про оподаткування прибутку підприємств" [7] господарську діяльність визначено як "будь-яку діяльність особи, направлену на отримання

доходу в грошовій, матеріальній або нематеріальній формах, у разі коли безпосередня участь такої особи в організації такої діяльності є регулярною, постійною та

суттєвою”, але при цьому також слід врахувати, що ліцензування підлягає господарська діяльність, до якої за Законом України “Про ліцензування певних видів господарської діяльності” [6] належить будь-яка діяльність, у тому числі підприємницька, пов'язана з виробництвом (виготовленням) продукції, торгівлю, наданням послуг, виконанням робіт, що здійснюється юридичними особами, а також фізичними особами – суб'єктами підприємницької діяльності.

Як випливає з наведених тверджень, а також положень ст. ст. 3, 42 Господарського Кодексу України [4], поняття “господарської діяльності” є ширшим за поняття “підприємницької діяльності”. Тому для визначення діяльності як господарської не є обов'язковою наявність всіх ознак, характерних для підприємницької діяльності (зокрема, ознак самостійності, систематичності, ініціативності, діяльності на власний ризик; отримання прибутку може і не виступати основною метою господарської діяльності). Слід відрізнити господарську діяльність, що провадиться особою з метою виробництва продукції, торгівлі, надання послуг, виконання робіт для інших юридичних чи фізичних осіб, від діяльності, що хоча й має ознаки господарської, проте провадиться суб'єктом підприємницької діяльності виключно для забезпечення власних потреб, оскільки остання не потребує ліцензування [12, с. 43].

Варто звернути увагу на протилежний погляд на класичні ознаки господарської діяльності, що їх наводить авторитетний український вчений В.С.Щербина, наголошуючи на її суспільно корисному характері, [21, с. 6-7]: “Суспільно корисна господарська діяльність:

по-перше, полягає у виробництві продукції, виконанні робіт, наданні послуг не для власних потреб виробника, а для задоволення потреб інших осіб;

по-друге, виконується на професійних засадах;

по-третє, результати такої діяльності мають реалізовуватися за плату, тобто функціонувати як товар;

по-четверте, поєднує як приватні інтереси виробника, так і публічні інтереси (держави, суспільства, значних верств населення тощо)” [21, с. 6-7].

Аналізуючи зміст ст. 3, 42, 52 Господарського Кодексу [4] загальні різновиди господарської діяльності можна згрупувати таким способом:

1) комерційна господарська діяльність (підприємництво) – господарська діяльність, що здійснюється для досягнення економічних і соціальних результатів та з метою одержання прибутку;

2) некомерційна господарська діяльність – господарська діяльність, що здійснюється без мети одержання прибутку;

3) господарське забезпечення діяльності негосподарюючих суб'єктів – діяльність негосподарюючих суб'єктів, спрямована на створення і підтримання необхідних матеріально-технічних умов їх функціонування, що здійснюється за участі або без участі суб'єктів господарювання.

Виходячи з положень розділів VI, VII Господарського Кодексу можна виокремити такі види господарської діяльності:

1. Господарсько-торговельна діяльність – діяльність, що її здійснюють суб'єкти господарювання у сфері товарного обігу, спрямована на реалізацію продукції виробничо-технічного призначення і виробів народного споживання, а також допоміжна діяльність, яка забезпечує їх реалізацію через надання відповідних послуг.

Господарсько-торговельна діяльність може вестися суб'єктами господарювання в таких формах: матеріально-технічне постачання і збут; енергопостачання; заготівля; оптова торгівля; роздрібна торгівля і громадське харчування; продаж і передача в оренду засобів виробництва; комерційне посередництво у здійсненні торговельної діяльності та інша допоміжна діяльність із забезпечення реалізації товарів (послуг) у сфері обігу.

2. Агентська діяльність – комерційне посередництво, що полягає в наданні комерційним агентом послуг суб'єктам господарювання під час здійснення ними господарської діяльності способом посередництва від імені, в інтересах, під контролем і за рахунок суб'єкта, якого він представляє.

3. Перевезення вантажів – господарська діяльність, пов'язана з переміщенням продукції виробничо-технічного призначення та виробів народного споживання залізницями, автомобільними дорогами, водними та повітряними шляхами, а також транспортування продукції трубопроводами.

4. Капітальне будівництво – будівництво об'єктів виробничого та іншого призначення, підготовка будівельних ділянок, роботи з обладнання будівель, роботи з завершення будівництва, прикладні та експериментальні дослідження і розробки тощо, які виконуються суб'єктами господарювання для інших суб'єктів або на їх замовлення та здійснюються на умовах підяду.

5. Інноваційна діяльність – діяльність учасників господарських відносин, що здійснюється на основі реалізації інвестицій з метою виконання довгострокових науково-технічних програм з тривалими строками окупності витрат і впровадження нових науково-технічних досягнень у виробництво та інші сфери суспільного життя.

Фінансова діяльність включає грошове та інше фінансове посередництво, страхування, а також допоміжну діяльність у сфері фінансів і страхування.

6. Фінансове посередництво – діяльність, пов'язана з отриманням та перерозподілом фінансових коштів, крім випадків, передбачених законодавством. Фінансове посередництво здійснюють установи банків та інші фінансово-кредитні організації.

7. Комерційна концесія – за договором комерційної концесії одна сторона (правовласник) зобов'язується надати другій стороні (користувачеві) на строк або без визначення строку право використання в підприємницькій діяльності користувача комплексу прав, належних правовласнику, а користувач зобов'язується додержувати умов використання наданих йому прав та сплатити правовласнику обумовлену договором винагороду.

В умовах ринку справжнім рушієм економіки є підприємницька діяльність, і чим вона активніше, чим більше здібних людей залучено до підприємницької діяльності, тим краще використовуються всі матеріальні та суспільні ресурси, тим інтенсивнішим є розвиток усіх галузей економіки. [5, с. 227] Проблема підприємницької діяльності в економічному житті України практично не досліджувалася, вона досі залишається недостатньо розробленою. На сьогодні немає праць, у яких би комплексно розглядалися роль та місце підприємницької діяльності, її фінансові ресурси як один з ринкоутворюючих чинників, недостатньо обґрунтовані соціально-економічні наслідки малого підприємництва в Україні. Як і в інших країнах СНД, дослідження проблем підприємництва в Україні розпочалися лише із зародженням ринкових відносин. Серед українських учених-економістів, які займаються дослідженням суті та необхідності розвитку підприємницької діяльності, слід зазначити О. Беляєва, Л. Безчасного, В. Бордюка, З. Варналій, В. Гейця, В. Голікова, В. Рибалкіна, В. Савчука, О. Турчинова, та інших.

Особливого значення набуває підприємницька діяльність для стимулювання економічного зростання. Шляхом створення інноваційного середовища в ключових сферах людської діяльності відбуваються глибокі структурні зрушення в економіці, господарській поведінці суб'єктів ринкових відносин, що надає економічній системі динамізму в прогресивних перетвореннях [16, с. 37].

Стимулюючим фактором розвитку підприємницької діяльності є застосування реінжинірингу бізнес-процесів, шляхом розробки нових стратегій та впровадження нових управлінських розробок в практичну діяльність (рис. 1).

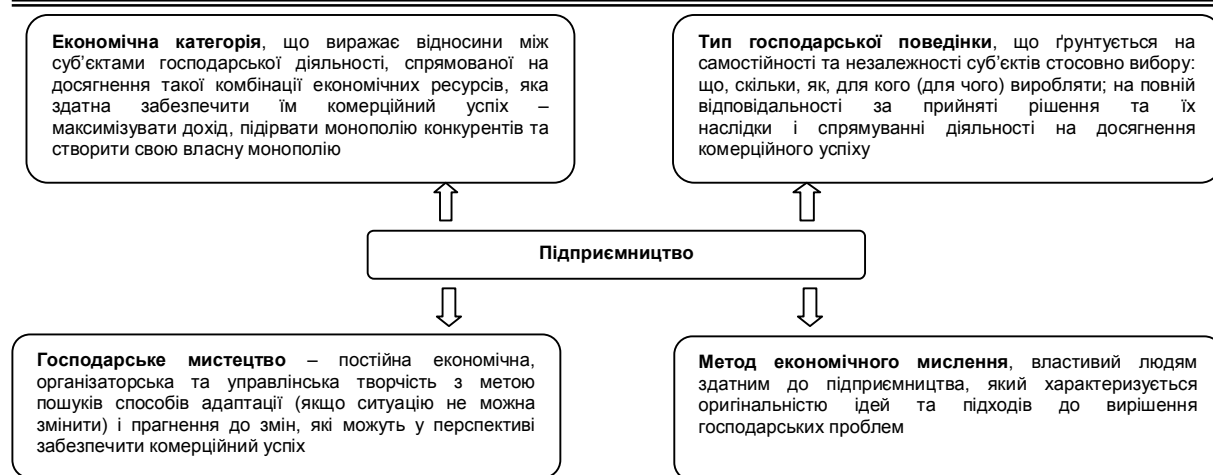

Рис. 1. Визначення змісту підприємництва

Отже, дослідивши деякі визначення "підприємницької діяльності" можна виділити основні риси, що їй притаманні:

- створення усіх необхідних умов для розвитку новаторства та інноваційних впроваджень;
- використання альтернативних методів управління діяльністю;
- пристосування виробництва до ринкових потреб;
- метою такої діяльності – є забезпечення сприятливих умов для оптимізації потенціалу прибутковості.

Поняття "операційна діяльність" носить неоднозначний характер, оскільки в сучасних наукових розробках та законодавстві не повністю розкривається економічна сутність цього терміну.

Термін "операція", що характеризує сутність операційної діяльності визначається деякими авторами [9, с. 280] як "наскрізна, міжфункціональна система взаємозалежних споріднених процедур, реалізація яких

призводить до використання ресурсів з метою створення певної продукції, що має цінність для внутрішньоорганізаційних чи зовнішніх споживачів та формування конкурентних переваг підприємств" [9, с. 280]. Такий підхід щодо визначення поняття "операція" не є точним, оскільки отожднює операції з процесом виробництва матеріальних благ, переробки сировини, а при цьому термін "операція" є ширшим, оскільки він включає не лише виробництво товарів, але й надання послуг. Операції містять у собі ті дії, у результаті яких виробляються товари і послуги, що поставляються у зовнішнє середовище. [19, с. 133]

Розглядаючи визначення "операції", що надане А. Казанцевим та Л. Серовою [8] "як процес, метод або низка дій, головним чином практичного характеру", можна стверджувати про відсутність будь-яких рис, що визначають зміст терміну.

Таблиця 2. Визначення поняття "операційна діяльність"

Джерело	Визначення
П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати"	основна діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю
П(С)БО 4 "Звіт про рух грошових коштів"	
МСБО 7 "Звіт про рух грошових коштів"	
А. Чандлер	визначає операційну діяльність як виокремлення основних довгострокових цілей і задач підприємства і затвердження курсу дій та розподілу ресурсів, необхідних для досягнення управління компанією цих цілей
А. Ансофф	визначає такі характерні особливості операційної діяльності, як нестійкість напрямків розвитку, тобто допускає їх перегляд у ході реалізації

Дослідивши визначення А. Ансоффа та А. Чандлера [1, с. 321; 20, с. 117] можна дійти висновку, що операційна діяльність розглядається як складова частина загальної стратегії розвитку підприємства, при цьому автори не вказують на її важливе значення, оскільки досягнення мети в довгостроковому періоді є першочерговим по відношенню до результатів, які показуються у близькій перспективі.

На думку М. Мескона [10, с. 23] в складі операційної діяльності доцільно виділяти окрім операційної функції, ще функції маркетингу, фінансів, трудових ресурсів та інженерну функцію.

Варто звернутись до законодавства [13, 14], яке визначає операційну діяльність як "основну діяльність підприємства, а також інші види діяльності, які не є інвестиційною чи фінансовою діяльністю", що, на нашу думку, вказує на неточність формулювання та не в повній мірі відображає її зміст, оскільки в складі операційної діяльності окрім основної, що міститься у визначенні П(С)БО 3 "Звіт про фінансові результати" [13], є ще інша операційна діяльність, що представляє собою сукупність господарських операцій підприємства, що не є такими, що забезпечують отримання основної частини доходу від здійснення будь-якого виду діяльності. В даному випадку трактування [13] "...а також інші види діяльності..." не вносить однозначного розуміння щодо того, які саме види діяльності (факти господарської діяльності підприємства) можна відносити до операційної діяльності, що в кінцевому випадку призводить до помилок при порівнянні доходів і витрат від основного виду діяльності, що зазначений у статутних документах. Тому, на нашу думку,

визначення "операційна діяльність" потребує подальшого уточнення та більш коректного формулювання для запобігання виникненню неточностей в ході узагальнення інформації про результати діяльності суб'єкта господарювання за звітний період.

Віленський П.Л. [3] розглядаючи види діяльності, в контексті класифікації грошових потоків, наголошує на тому, що "операційна діяльність – те саме, що і звичайна виробнича діяльність, проте основною діяльністю бізнесу може бути не лише виробнича, але й будівельна, транспортна, торгівельна діяльність, а також діяльність, пов'язана з наданням послуг", але при цьому автором не береться до уваги виділення в складі операційної діяльності інших видів господарських операцій, що не відносяться до основної статутної, фінансової або інвестиційної діяльності, і які формують у комплексі іншу операційну діяльність.

В свою чергу, у працях інших науковців визначають, що "в умовах ринку фінансово-господарська діяльність найчастіше поєднує в собі чотири складові: виробничо-господарську, комерційну, інвестиційну і фінансову діяльність.

Виробничо-господарська діяльність – це процес виготовлення продукції, виконання робіт, послуг, включаючи капітальне будівництво. Виробничо-господарська діяльність визначає спеціалізацію підприємства, його основний рід занять. Тут основною є операційна діяльність, яка забезпечує отримання основної частини доходів". Недоліком даного підходу є те, що до складу основної (виробничо-господарської) діяльності включають капітальне будівництво, яке по суті, є одним з напрямів інвестиційної діяльності.

З точки зору Сідун В.А. [15], до операційної діяльності відноситься виробничо-збутову або основну діяльність певного підприємства діяльність, яка характеризується наступними показниками: собівартість реалізованої продукції; валовий прибуток від операційної діяльності; інші операційні та комерційні витрати; прибуток від операційної діяльності. [15]

Думка вітчизняних вчених [2, 17, 18] щодо поняття "операційна діяльність" не відрізняється від визначення, що надане у законодавстві, а також щодо класифікації видів діяльності.

В умовах формування соціально-орієнтованої економіки підприємницька діяльність набуває двох основних пріоритетних напрямків розвитку – задоволення потреб суспільства в економічному та соціальному розвитку та створення синтезованого ринкового механізму, який забезпечить успішне функціонування усіх суб'єктів ринкових відносин. Такий контекст еволюціонування економіки заснований на принципах ринкової свободи, що пов'язані з підтримкою соціальної гармонії.

На нашу думку, основна діяльність підприємства не повинна обмежуватися лише створенням і реалізацією нового продукту (товару, послуги), а й має забезпечувати передумови для диверсифікації виробничого процесу з використанням новітніх технологій. В даному випадку можна говорити про інтеграцію двох видів діяльності – основної та інноваційної, в ході створення підґрунтя для ведення ефективного господарювання, з метою отримання максимального економічного і соціального ефекту від вкладення фінансових ресурсів в розвиток підприємства.

В контексті дослідження вважаємо за потрібне виділяти в складі основної діяльності такі господарські процеси, які за своїм змістом є окремими процесами, що між собою взаємопов'язані та представляють цілісну операційну функцію підприємства: закупівельна діяльність, виробнича діяльність, діяльність з реалізації товарів, робіт та послуг, інноваційна діяльність в сфері виробництва і послуг.

Така класифікація зумовлена тим, що закупівельна діяльність є передумовою здійснення операційної діяльності та її важливою складовою, оскільки для того, що розпочати процес створення нового продукту, необхідно наявність матеріальних ресурсів, яка досягається в результаті успішного проведення заготівельної діяльності в умовах невизначеності ринку.

Виробнича діяльність виступає центральною ланкою у процесі основної діяльності підприємства, оскільки саме від ефективності виробництва залежить ціна та якість готової продукції (товарів, робіт), а й відповідно перехід до наступного циклу в комплексі операцій зі створення і реалізації готової продукції кінцевим споживачам. Така діяльність представляє собою систему дій робітників з використанням засобів праці, що необхідні для перетворення ресурсів у готову продукцію, що включають в себе виробництво і переробку різних видів сировини, будівництво, надання послуг.

Діяльність з реалізації товарів, робіт та послуг підприємств забезпечує безперервний процес руху активів у формі товарів від виробничих підприємств різних форм власності до безпосередніх споживачів. Для забезпечення торговельної діяльності підприємства здійснюють операції купівлі-продажу товарів, які є найбільш важливою і значною частиною активів підприємства. Основним завданням підприємства є найбільш повне і оптимальне забезпечення товарного асортименту для здійснення торговельних операцій як з оптовими, так і з роздрібними покупцями.

Виділення інноваційного та виробничого видів діяльності в складі основного виду діяльності на промислових підприємствах вказує на їх тісний зв'язок і взаємодію. Діалектичний підхід передбачає, з одного боку, відносну відокремленість інноваційної діяльності від виробничої, а з іншого – створення умов для виробництва через активні інноваційні дії. У цьому полягає їхня суперечність. Нагальною проблемою для кожного підприємства є вирішення питання щодо поєднання двох різноспрямованих необхідностей. Від ступеню вирішення цього питання залежить, наскільки буде забезпечена життєздатність підприємства, його існування як цілого у ринковому конкурентному середовищі. Така змістова складова особливо актуальна в умовах науково-технічного прогресу, тобто коли відбуваються якісні зрушення у факторах виробництва. В такому випадку позитивні результати залежать вже від поєднання інноваційної та виробничої діяльності.

Якщо інноваційна діяльність постійно активізує виробничу, то відбувається посилення позицій підприємства на конкурентному ринковому просторі. Багатовекторність інноваційного розвитку підприємства не повинна обмежуватися виробничою діяльністю, оскільки рівнодіна потенціалів буде зменшуватись, відбудеться обмеження можливостей розвитку підприємства, звуження його позицій на ринку. Обмеження масштабів інноваційної діяльності призводить до неповного використання потенціалу виробництва, що, в свою чергу, відбивається на кінцевих результатах діяльності підприємства в цілому. Таким чином, інноваційний потенціал підприємства визначається взаємодією інноваційної і виробничої діяльності – він тим більший, чим повніше використовується потенціал останньої.

Висновки та перспективи подальших досліджень. Отже, виходячи з вищевикладеного можемо стверджувати про багатоаспектність процесу виготовлення нового продукту та складну "архітектуру" виробничо-господарських відносин, в ході яких формується основа для реалізації стратегії підприємства. Операційна діяльність в такому процесі займає стрижневу позицію, оскільки є базисом для стимулювання розвитку підприємницької активності в динамічних умовах розвитку соціально-орієнтованої економіки. Виходячи з цього актуальними є подальші наукові дослідження в удосконаленні теоретико-методологічного апарату економічної думки.

Список використаної літератури:

1. Ансофф А. Стратегическое управление / А. Ансофф – М.: Мир, 1990. – 484 с.
2. Бутинець Ф.Ф. Бухгалтерський управлінський облік / Ф.Ф. Бутинець. – Житомир: ЖІТІ., 2000. – 448 с.
3. Виленский П.Л. Оценка эффективности инвестиционных проектов: Теория и практика : учеб.-практ. пособ. / П.Л. Виленский, В.Н. Лившиц, С.А. Смоляк. – М.: Дело, 2001. – 832 с.
4. Господарський Кодекс України від 16 січня 2003 року N 436-IV [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
5. Деркач В.В. Культура підприємницької діяльності / В.В. Деркач // Вісник Житомирського державного університету імені Івана Франка. – 2005. – №3. – С. 226-228.
6. Закон України «Про ліцензування певних видів господарської діяльності» від 1 червня 2000 року N 1775-III [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
7. Закон України "Про оподаткування прибутку підприємств" від 22.05.1997р. № 283/97-ВР [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
8. Казанцев А.К. Основы производственного менеджмента: учебное пособие / А.К. Казанцев, Л.С. Серова. – М.: ИНФРА-М, 2002. – 348 с.
9. Кузьмин О.Е. Бюджетування на підприємстві. Навчальний посібник / О.Е. Кузьмин, О.Г. Мельник. – К.: Кондор, 2008 р. – 312 с.
10. Мескон М.Х. Основы менеджмента / М.Х. Мескон, М. Альберт, Ф. Хедоури. – М.: Дело, 1992. – 702 с.
11. Носкова О.Г. Деятельность / О.Г. Носкова // Энциклопедия гуманитарных наук. – 2004. – №1. – С.135.
12. Підприємницьке право: Підручн. / за ред. О.В. Старцева: 2-ге вид. перероб. і допов. – К.: Істина, 2005. – 600 с.
13. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 3 "Звіт про фінансові результати" N 87 від 31.03.99 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
14. Положення (стандарт) бухгалтерського обліку 4 "Звіт про рух грошових коштів" N 87 від 31.03.99 року [Електронний ресурс]. – Режим доступу до докум.: <http://www.zakon.rada.gov.ua>.
15. Сідун В.А. Економіка підприємства. / В.А. Сідун. – Навч. Посібник. – Харків: ХДУХТ, 2003. – 263 с.
16. Сизоненко В.О. Сучасне підприємництво: Навч. посіб. / В.О. Сизоненко. – К.: Знання-Прес, 2008. – 440 с.
17. Солко В.В. Бухгалтерський облік в управлінні підприємством: навч. посіб. / В.В. Солко. – К.: КНЕУ, 2006. – 526 с.
18. Ткаченко Н.М. Бухгалтерський фінансовий облік на підприємствах України: підручник для економіч. спец. вузів / Н.М. Ткаченко.- 6-те вид.- К.: АСК, 2005.- 784 с.
19. Ткачова С.С. Основні підходи до визначення понять "операції" та "операційна діяльність" у менеджменті підприємств / С.С. Ткачова, К.М. Кім // Прогресивні ресурсозберігаючі технології та їх економічне обґрунтування у підприємствах харчування. Економічні проблеми торгівлі. – Х., 2004. – Ч.2, т.2. – С. 132-136.
20. Чандлер А. Стратегия и структура / А. Чандлер. – М.: Мир, 1975. – 520 с.
21. Щербина В.С. Господарське право / В.С. Щербина. – К., 2003. – С. 6-7.

ВОЛКОВ Д.П. – аспірант кафедри обліку в кредитних і бюджетних установах та економічного аналізу ДВНЗ "КНЕУ імені Вадима Гетьмана"